وکیل شرق

ازدواج تلفنی

سعید دهقان

■خانم مهتاب الف . از تهران : آیا دو نفر که قصد ازدواج دارند ، می توانند پشت تلفن صیغه عقد را خوانده و ازدواج کنند؟

قانون در این باره سکوت کرده و حکم خاصی ندارد ، اما ظاهراً با رعایت سایر شرایط قانونی یک ازدواج صحیح ، نظیر اجازه پدر و شهادت شهود برای ثبت ـ که بخشی از تشریفات حقوقی یک عقد است ـ بلامانع به نظر می رسد . حال ، صرف نظر از اینکه چگونه امکان دارد شاهدان بتوانند تلفنی شهادت دهند و پدر دختر بتواند تلفنی اجازه اش را رسمیت بخشد ، نکته مهم این است که اگر طرفین بدون ملاقات حضوری و یا مشاهده قبلی یکدیگر بخواهند این عقد ازدواج دائمی را به ثبت برسانند ، درست همانند ازدواج های اینترنتی که در سال های اخیر باب شده است ، تبعات فراوان فرهنگی ، اجتماعی و نهایتاً قضایی خواهد داشت . اینکه قانون در این گونه موارد منعی ایجاد نکرده است ، الزاماً به معنای صحیح و عقلانی بودن اینچنین ازدواج هایی نیست . کمااینکه اگر بنده در پاسخ به سئوالی که می گوید «می شود یا نمی شود؟» بگویم «می شود» ، الزاماً به معنای آن نیست که هر کاری را که می شود انجام داد ، انجام بدهیم بدون اینکه جوانب مختلف آن را بررسی و کمی تامل کنیم . فارغ از مباحث حقوقی و آنچه که قانون اعلام می کند و یا در مواردی نظیر این پرسش ، سکوت می کند ، شخصاً هنوز نتوانسته ام درک کنم که چگونه می توان بدون گفت وگو با همسر آینده و تبادل نظر درخصوص علایق ، احساسات و اعتقادات و بدون مشاهده رفتارها ، برخوردها و شخصیت فردی و اجتماعی دیگری ، تن به یک عقد ازدواج دائم داد!؟ آن هم در شرایطی که با رعایت تمام این ملاحظات نیز گاهی مسائل و مشکلاتی بروز می کند که هرگز پیش بینی اش نمی کردیم . باقی قضایا که ناگفته پیدا است ؛ جدل ، دعوا ، توهین ، افترا ، قهر ، دادگاه ، وکیل ، قاضی ، حکم طلاق و . . . نمی دانم با این اوصاف ، باز هم می توان هر کاری را که می شود و می توانیم انجام دهیم؟! وگرنه بنده با «می شود»ها مشکلی ندارم . می شود چشم ها را بست و تعداد این «می شود»ها را افزایش هم داد ولی نمی دانم در این صورت با افزایش روزافزون آمار طلاق چه باید کرد؟ شاهد مثال از این «می شود»ها ، خبری است که چندی پیش اکثر رسانه های نوشتاری و دیداری با آب و تاب منتشرش کردند : «دخترعمو و پسرعمویی در یکی از شهرهای جنوبی کشور عقدشان را در آسمان ها منعقد کردند! آنها که با بالن به آسمان پرواز کرده بودند ، از طریق بی سیمی که نزد عاقد بود ، خطبه عقد را شنیده و «بله» را گفتند و . . . » بله ، می شود در شرایطی که تمامی پزشکان ژنتیک و غیرژنتیک ازدواج فامیلی را خطرناک و با عواقب ناگوار ارزیابی می کنند ، چنین ازدواجی را صورت داد ، آن هم در آسمان ها که خدای ناکرده مثل های ایرانی نصفه نیمه اجرا نشود! اما آیا می شود عواقب آن را نادیده گرفت؟ می شود زجر و رنج های فرزندان معلولی که از چنین ازدواج هایی به دنیا می آیند را مهم ندانست!؟ می شود هزینه های ملی ، اجتماعی و خانوادگی چنین ازدواج هایی را طبیعی شمرد؟ و «می شود»های دیگر که نمی شود گفت! هزاران ازدواج غیابی و دوری عروس و داماد به انگیزه رفتن به خارج از کشور را در نظر بگیرید و هزاران پرونده تشکیل شده در دادگاه ها را نگاه کنید تا جای خالی روانشناسان و جامعه شناسان برای تبیین وطنی ازدواج های غیابی و غیره مشخص شود . ترفندهای ناراضیان از این ازدواج ها که با انگیزه سطحی و زودگذر زوج برای اختیار همسری ایرانی و یا زوجه است را فراموش نکنیم .

■کارمزد از شوهر

■خانم رویا م . از تهران : آیا زن می تواند به هنگام جدایی ، از بابت دو سال شیر دادن به بچه ، حقوق و کارمزد از شوهرش دریافت نماید؟

موضوع از این قرار است که زن می تواند در صورتی که اقدام به طلاق از سوی شوهرش باشد و یا ناشی از تخلف خود او از وظایف همسری یا سوءاخلاق و رفتار وی نباشد ، حق الزحمه کارهایی را که شرعاً به عهده وی نبوده است ، مطالبه کند؛ البته به شرط اینکه به دستور زوج بوده و یا اینکه با قصد اخذ اجرت انجام شده باشد . (عدم قصد تبرع) ظاهراً شیر دادن به بچه در زمره همین کارها تعریف شده و دادگاه ها نیز در سال های اخیر از همین زاویه و تحت عنوان «اجرت المثل دوران زناشویی» حکم داده اند . حال ، صرف نظر از اینکه تقاضای مزد از سوی یک مادر بابت شیر دادن به بچه اش چه معنایی دارد ، آنچه مسلم است اینکه آرایی که دادگاه های خانواده به استناد همین قوانین جدید صادر می کنند ، به لحاظ منطقی ، اخلاقی و انسانی قابل تامل است ، زیرا حمایت های قانونی هم وقتی بدون پشتوانه اخلاق و منطق اعمال شود ، فقط قهر و غضب را جایگزین عشق و عاطفه انسانی خواهد کرد . اگر قرار باشد به استناد قواعد عرفی حاکم بر شیربها ، این پرسش را مورد ارزیابی قرار دهیم ، خود به خود پرسش جدیدی مطرح خواهد شد و آن اینکه : گیریم که این زن جدا نشده و هنگام به خانه بخت فرستادن دخترش ، مبلغی را به عنوان شیربها از دامادش می گیرد ، خب اگر فرزندش پسر بود چه باید کرد؟ و یا اگر دختر بود و هنگام ازدواجش مبلغ شیربها را به همین عنوان بگیرد ، آیا باز هم به هنگام جدایی حق دارد بابت شیر دادن به بچه از شوهرش اجرت بگیرد؟! راستش ، صرف نظر از آنچه به عنوان شیربها در عرف پاره ای از مناطق مطرح است ، گاهی اوقات قانون نیز به اسم حمایت از زنان ، قواعدی را به جامعه تحمیل می کند که عملاً به تضعیف بنیان خانواده ها و «ضدحمایت» تبدیل می شود . به عنوان مثال ، کجای این قانون که می گوید زن می تواند به بچه اش شیر ندهد و اگر شیر داد ، مستحق دریافت اجرت است ، حمایتی است؟! آیا زن به عنوان یک مادر در چنین مواقعی نباید از خودش بپرسد «مگر من دایه یا کارگر این بچه ام که مزد بگیرم»! به عبارتی دیگر ، معنایی که در چنین قانون به ظاهر حمایتی نهفته است ، این است که تو به عنوان مادر حقی نسبت به این فرزند نداری و . . . ! و یا وقتی موقع طلاق از اجرت کارهایی که زن در خانه انجام داده ، صحبت می شود ، قاعدتاً همین قانون حمایتی به زن القا می کند که نقش او در خانه ، نقش یک خدمتکار بوده است . اینکه زنان عادی به دلیل اینکه در زمانی خاص ، مشکلشان با این پول ها حل می شود و هرگز تصور نمی کنند که چنین راه حلی در درازمدت برای آنها و دخترانشان و آیندگان راهگشا نبوده و مخرب است ، حرجی بر آنها نیست ، اما شگفتی زمانی است که می بینیم بسیاری از فعالان و روشنفکران عرصه زنان نیز در مقابل اجرای چنین قوانینی سکوت کرده اند .

مشاور حقوقی شرق هیچ گونه محدودیتی در پاسخ به سئوالات حقوقی شما اعم از کیفری ، خانوادگی ، حقوقی ، تجاری و ثبتی ندارد . لذا شما می توانید سئوالات خود را از طریق تلفن و یا به نشانی ای میل Vakilroaya@gmail.com با ما درمیان بگذارید .

توضیح

در گفت وگوی چاپ شده با آقای دهقانیان در صفحه حق روز پنجشنبه ۸۵/۳/۱۸ ، عنوان مطلب «پروژه های عمرانی شهرداری و حقوق مالکان» صحیح است که بدین وسیله اصلاح می شود .

گزارش بهداشت ، اشتغال و مرخصی زندانیان

بخش اول گزارش سالانه انجمن دفاع از زندانیان روز یکشنبه چاپ شد . اینک بخش پایانی آن را می خوانید .

■ ۴- گزارش تغذیه زندانیان

۱-۴- وضعیت تغذیه

کیفیت و کمیت غذا در زندان های مختلف کاملاً با هم متفاوت است و نمی توان حکم کلی درباره آنها صادر کرد . در برخی زندان ها مثل زندان قزوین که غذای زندانیان با پرسنل یکی است و در ظروف یک بار مصرف به زندانی داده می شود وضع نسبتاً مطلوبی وجود دارد . همچنین در بند ۲۰۹ اوین نیز که غذای زندانی و پرسنل یکی است کیفیت غذا مطلوب است . اما در برخی زندان ها زندانیان از کمیت و کیفیت غذا شکایت دارند . (گزارش هایی از زندان مشهد ، یاسوج ، مریوان ، بندرعباس به انجمن رسیده است .) در حالی باید از کمبود مواد لبنی مثل شیر و ماست و همچنین سبزیجات تازه و میوه در جیره غذایی روزانه زندان ها سخن بگوییم که این مواد در سلامت انسان اهمیت و نقش ویژه دارند و در آیین نامه زندان و برنامه اداره بهداشت و درمان سازمان زندان ها هم بدان تصریح شده است .

■ ۲-۴- بهداشت تغذیه

از موارد قابل توجه در این موضوع مسئله بهداشت تغذیه است . با توجه به تاکید آیین نامه اجرایی سازمان زندان ها بر رعایت ضوابط بهداشتی پیش بینی شده ، زندانیان نقاط مختلف از عدم رعایت این اصول شکایت دارند . اغلب از مشاهده حیوانات موذی در محل نگهداری مواد اولیه یا آلودگی ظروف و . . . سخن می گویند که قضاوت در این مورد نیاز به بازدید مستقیم از این اماکن دارد . نارسایی هایی در توزیع غذا وجود دارد که قابل رفع است .

■ ۵- گزارش وضعیت بهداشت و درمان جسمی و روانی زندانیان

بر طبق گزارش های رسمی سال گذشته اقدامات خوبی جهت بهبود و پیشرفت خدمات بهداشتی و درمانی برای زندانیان انجام شده است : در حال حاضر ۱۷ بیمارستان و مرکز جراحی ، ۲۲۰۰ درمانگاه عمومی ، ۱۰۸ مرکز دندانپزشکی با ۲۷۰۰ نیروی بهداشتی و درمانی در ۲۳۰ زندان وابسته به سازمان زندان های کشور فعال هستند . با وجود آنچه از زبان مسئولان گفته شد مسائل عدیده ای در زمینه بهداشت و درمان وجود دارد که نیازمند توجه ، رسیدگی و رفع مشکل است . در زیر به برخی نمونه ها اشاره می شود :

■ ۱-۵- عوارض ناشی از عدم تفکیک زندانیان بیمار

زندانیان علاوه بر اینکه باید طبقه بندی شوند هر گروه زندانی نیز باید به لحاظ بیماری های پرخطر از یکدیگر تفکیک شوند . مجرمان سابقه دار و زندانیان مبتلا به بیماری های عفونی و واگیردار از قبیل ایدز ، هپاتیت و سل و یا افراد دارای اختلالات رفتاری و شخصیتی و سایر بیماری های روانی معمولاً خطری برای سایر زندانی ها محسوب می شوند . ماده ۱۱۶ آیین نامه اجرایی سازمان زندان ها و اقدامات تامینی و تربیتی کشور نیز تاکید می کند : «زندانیان مبتلا به بیماری های روانی ، واگیردار و پرخطر باید با لحاظ نظر پزشک متخصص و نیز سیاست های وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی به صورت مجزا نگهداری و معالجه شوند . به این امر مهم در برخی از زندان های کشور توجه لازم نمی شود و گاهی زندانیان عادی در میان افراد مبتلا به بیماری های روانی ، عفونی و صرعی نگهداری می شوند . » (گزارش هایی از مشهد ، اراک ، شیراز ، سنندج وکرج)

■ ۲-۵- استعمال مواد مخدر در زندان

طبق آخرین آمار سال ۱۳۸۴ از ۱۴۲۸۵۱ زندانی در کل کشور ۴۵/۰۸ درصد آنها در گروه جرایم مواد مخدر هستند . بنابر نقل قول مدیرکل بهداشت و درمان سازمان زندان ها بیش از ۷۰ درصد موادمخدر مصرفی در زندان ها توسط خود زندانیان (زندانیان جدید یا از مرخصی آمده) تامین می شود که با شیوه های مختلف مانند بلعیدن مواد مخدر (که این عمل منجر به مسمومیت و حتی مرگ می شود) به زندان وارد شده و در اختیار زندانیان دیگر قرار می گیرد . در سال ۸۱ و ۸۲ بیش از ۵۶۴ گرم از انواع مواد مخدر از ۱۸ هزار نفر زندانی هنگام برگشت از مرخصی کشف و ضبط شد . (عملکرد پنج ساله نخست قوه قضائیه ، ص ۲۰۲) این آمار در سال ۸۳ و ۸۴ افزایش یافته است . واقعیت این است که قسمت عمده مواد مخدر وارد شده به زندان کشف نمی شود و در میان زندانیان توزیع می شود . گفتنی است که در سال های ۸۴ ـ ۸۳ در زندان رجایی شهر معتادان تحت درمان با متادون قرار گرفتند که طرحی موفقیت آمیز بود و متاسفانه به واسطه کمبود بودجه این طرح نیمه کاره رها شد .

■ ۳-۵- اقدام به خودکشی توسط برخی زندانیان

در زندان خودزنی و تلاش برای خودکشی رواج دارد . این رفتارها عموماً نتیجه مشکلات روانی ، ذهنی و اجتماعی و فرهنگی جامعه زندانیان است که با این رفتارها باید با احتیاط کامل برخورد شود . باید به شناسایی زندانیان آسیب پذیر ، انگیزه های خودکشی و شناخت علائم تمایل به آن ، مصاحبه و مشاوره های روانپزشکی و کمک از طریق مددکاری اجتماعی توجه شود . علاوه بر آن ابزار خودزنی و خودکشی نیز از دسترس زندانیان دور باشد . سال گذشته بخش مسمومین بیمارستان لقمان پذیرای تعدادی از زندانیانی بود که با استفاده از قرص ، موادمخدر یا روانگردان و یا داروی نظافت حاوی آرسنیک اقدام به خودکشی کرده بودند که در مواردی منجر به فوت زندانی نیز شد . همچنین منابع رسمی سازمان زندان ها اعلام کردند : بیش از ۳ درصد زندانیان کشور مبتلا به ایدز هستند .

■ ۴-۵- عدم انطباق وضع برخی اماکن و آسایشگاه های زندان با اصول بهداشتی

عدم توجه به موازین و اصول بهداشتی در محوطه زندان ها از زمره شکایات واصله به انجمن است . در مواردی به وجود آلودگی در اماکن زندان ها و وجود حشرات موذی ، نبودن ظرفشویی و وسایل بهداشتی فردی ، تهویه نامناسب ، ازدحام زیاد زندانیان ، تمیز نبودن دستشویی ها و عدم تامین فضای مناسب و پوشش و وسایل خواب اشاره شده است .

■ ۵-۵ - ناهنجاری جنسی در زندان

رفتارهای جنسی کنترل نشده در جمعیت زندان بیشتر از جامعه است و در این زمینه اقدامات احتیاطی خاص باید مورد توجه قرار گیرد . در مواردی تجاوز به عنف صورت گرفته و موجب مشکلات اخلاقی یا جانی حادی شده است . گرچه به ندرت این اخبار انعکاس می یابد اما در آبان سال ۸۴ در رسانه ها خبری مبنی بر کشته شدن یک نوجوان در اثر تجاوز به عنف توسط اشرار در زندان عادل آباد شیراز منتشر شد . گرچه مدیر زندان از کار برکنار شد اما بروز این فاجعه نشان می دهد نگهداری جوانان در کنار اشرار و عدم طبقه بندی زندانیان براساس سن و جرم و شخصیت چه فجایعی به بار می آورد .

■ ۶- گزارش وضعیت فرهنگی زندانیان

۱۷ ماده از آیین نامه سازمان زندان ها (مواد ۱۳۶ الی ۱۵۹) درباره حقوق فرهنگی زندانیان است که مسئولین امور زندان ها را ملزم به اجرای آنها کرده است . هر چند ماده ۱۵۷ شرط برخورداری از امکانات فرهنگی را صلاحیت داشتن زندانی تعیین کرده که تشخیص آن هم طبق آیین نامه در اختیار مسئولین زندان هاست . کالاهای فرهنگی که در اختیار زندانی قرار می گیرد عبارت است از کتاب ، روزنامه ، تلویزیون ، رادیو ، ورزش ، آموزش های علمی و فنی . در این راستا بنا به گفته مدیرکل فرهنگی سازمان زندان ها تاکنون حدود ۲۰۰ کتابخانه در زندان های مختلف کشور تاسیس شده که مجموعاً حدود یک میلیون جلد کتاب را در اختیار زندانیان قرار می دهند . البته شمار کتاب برای زندانیان در نقاط مختلف کاملاً با یکدیگر تفاوت دارد . مثلاً ندامتگاه مرکزی کرج حدود ۸۵۰۰ جلد کتاب را در خود جای داده و در دو نوبت صبح و عصر به زندانیان ارائه می دهد . در حالی که زندان مرکزی سنندج حدود هزار جلد کتاب دارد و در برخی زندان ها اساساً از مقوله کتاب و کتابخانه خبری نیست . ادامه تحصیل برای زندانیان فراهم است . در زمینه مطبوعات نیز وضع چندان مطلوب نیست . در بعضی زندان ها نسبت به ورود برخی مطبوعات که با مجوز قانونی منتشر می شوند ، حساسیت ویژه وجود دارد و اعمال سلیقه می شود (گزارش از زندان سنندج و بندرعباس) اگر چه در برخی از زندان ها مانند اوین چند سال است که روزنامه های مختلفی در اختیار زندانیان قرار می گیرد و روزنامه هایی مانند ایران و همشهری به صورت رایگان و کیهان و اطلاعات و حمایت به صورت تک فروشی قابل دسترسی برای زندانیان است . در تماس هایی که با مسئول یکی از زندان های مهم کشور از سوی انجمن دفاع برقرار شد از وی درخواست شد که با توجه به مراجعات و تقاضاهای متعدد زندانیان مبنی بر دریافت روزنامه های مختلفی که به رغم مجاز بودن در زندان عرضه نمی شوند ، مقامات زندان اجازه دهند که انجمن به همان شیوه ای که ایران و همشهری برای زندانیان اوین به صورت رایگان فراهم و توزیع شده ، اقدامات لازم را برای عرضه مستمر و رایگان روزنامه های دیگر مانند شرق ، جام جم ، اعتماد ملی و . . . انجام دهد . پس از دو نوبت تماس فقط با جام جم موافقت شد و تصمیم گیری در خصوص سایر روزنامه ها به ریاست سازمان زندان ها ارجاع داده شد . متعاقباً نامه ای برای مسئول مربوطه در سازمان زندان ها نوشته شد اما تاکنون پاسخی بدان داده نشده است . تلویزیون در اکثر زندان ها در اتاق های عمومی برای استفاده عموم وجود دارد . زندانیان اوین بعضاً از رادیوهای چندموج برخوردار هستند اما به طور کلی در بیشتر زندان ها نسبت به داشتن رادیو بیش از یک موج حساسیت وجود دارد .

■ ۷- وضعیت اشتغال در زندان های ایران

به استناد آمار رسمی ، ورودی و خروجی زندان های کشور به صورت شناور سالانه ۶۰۰ هزار نفر و زندانیان ثابت به طور متوسط ۱۴۰ هزار نفر است که حدود ۷۰ درصد این افراد متاهل بوده و تعداد اعضای خانواده بسیاری از آنها بیش از ۵ نفر است و اکثریت آنها از طبقه محروم و آسیب پذیر بوده و در زیر خط فقر نسبی یا مطلق قرار دارند . به این ترتیب به طور بالقوه بیش از دو میلیون نفر از جمعیت کشور با مسئله زندان و فقر به طور توأمان درگیر هستند . اما درباره اشتغال زندانیان به دو نکته باید تاکید و توجه کرد : ۱- در حالی که محصول کار زندانیان با قیمت های مناسبی در بازار به فروش می رسد ، اغلب آنها دستمزد بسیار کمی دریافت می کنند . (گزارش از زندان گرگان) مثال دیگر از زندان های تهران این است که پروژه درخت کاری شمال تهران در ارتفاعات زیر امامزاده داوود توسط تعدادی از زندانیان رای باز در سال ۸۴ انجام شد . ارزش این قرارداد ۸۳۰ میلیون تومان بود و ۲ میلیون گودال توسط آنها حفر شد . اما هر زندانی بابت حفر یک گودال تنها ۷۰ تومان دستمزد دریافت کرد . ۲- امکانات اشتغال در همه زندان ها یکسان نیست . در برخی زندان ها مثل اوین و قزل حصار کارگاه های مختلف با دستگاه های متعدد هست که از ظرفیت کامل آن هم استفاده نمی شود . در حالی که برخی زندان ها امکانات لازم و مورد احتیاج برای اشتغال زندانیان را ندارند . (گزارش از زندان سنندج) یکی از موانع کاهش مشکلات در این باره : فقدان بهره مندی از ظرفیت های سازمان ها و نهادهای مدنی - اجتماعی و خصوصی است .

■ ۸- مرخصی و ملاقات

در ایام ماه رمضان سال ۱۳۸۴ قوه قضائیه به ۲۵ هزار زندانی مرخصی یک ماهه اعطا کرد که در مواردی نیز این مرخصی ها تا سه ماه تمدید شد . در این مدت چند خبر در مطبوعات منتشر شد مبنی بر اینکه یک زندانی در مرخصی مرتکب جنایت و یا زندانی دیگری مرتکب سرقت شده است . پس از ماه رمضان به استناد بخشنامه ای از سوی رئیس قوه قضائیه کلیه مرخصی ها لغو شد و سخت گیری های بیشتری در این زمینه به عمل آمد . مسئولان قوه قضائیه و سازمان زندان ها دلایل زیر را برای این تصمیم برشمردند .

الف - ارتکاب مجدد جرم توسط بعضی از زندانیان .

ب - عدم نظارت نیروی انتظامی بر مرخصی زندانیان .

ج - رشد ۷ درصدی تخلف توسط معتادان تزریقی زندانی در دوران مرخصی . انتقاد وارد به تصمیم فوق این است که اگر هزاران زندانی یاد شده استحقاق مرخصی داشته اند نمی توان به استناد تخلف یا تکرار جرم از سوی معدودی از آنان حق مرخصی را از اکثریت کسانی که مرتکب تخلف نشده و به موقع خود را به زندان معرفی کرده اند سلب کرد . در عین حال یادآوری می شود که به رغم بخشنامه محدودکننده فوق در ایام نوروز مجدداً به بیش از ۲۵ هزار زندانی مرخصی اعطا شد که البته شامل حال برخی از زندانیان سیاسی نشد .

تعریف نشدن جرم سیاسی ، حقوق اولیه زندانیان سیاسی را در هاله ای از ابهام فرو برده و در آیین نامه سازمان زندان ها مشخصاً قوانین خاص در مورد حقوق این زندانیان ذکر نشده است . از جمله مشکلات زندانیان سیاسی را می توان به فقدان توازن بین جرم و مجازات ، عدم تفکیک زندانیان سیاسی در زندان از محکومان دیگر ، مشکل کسب مرخصی ، نداشتن ملاقات شخصی و زمان بندی شده است که کسب هر گونه حقوقی در موارد فوق ، به وسیله و یا نظر قاضی پرونده بستگی دارد . زندانیان دیگر که پرونده آنها در انجمن دفاع از حقوق زندانیان موجود است ، هر یک پس از مدت طولانی به مرخصی رفته اند . اکبر گنجی ، حشمت الله طبرزدی ، رضا علیجانی ، هدی صابر و تقی رحمانی از آن جمله اند . این ۵ نفر در تیرماه ۸۴ به مرخصی آمدند که سه نفر اخیر تا پایان سال در مرخصی بودند . در زمان انتشار گزارش گنجی از زندان آزاد شده و طبرزدی هنوز در زندان بوده و در ده ماه گذشته به مرخصی نیامده است . نکته حائز اهمیت در اظهارات زندانیان این است که به رغم تصریح حق مرخصی زندانیان در آیین نامه سازمان زندان ها ، عملیاتی شدن این حق قانونی و طبیعی ، نهایتاً با برخوردهای سلیقه ای مواجه می شود .

■ ۹- گزارش وضعیت وثیقه و زندانی

۱-۹- حبس وثیقه پس از مراجعت زندانی

شخصی که به اتهام مالی (مشمول ماده ۳ مالی) در حال گذران محکومیت خود در زندان اوین به سر می برد چندی قبل جهت استفاده از مرخصی با وثیقه ملکی از زندان خارج و چون استفاده وی از مرخصی ، بیش از حد تعیین شده صورت گرفت و ایشان در مهلت مقرر نتوانسته به زندان مراجعه کند وثیقه مزبور بازداشت و در اختیار سازمان اموال تملیکی قرار گرفته است . در پی مراجعه خانواده مشارالیه به مشاورین حقوقی این انجمن ، تاکید شد محکوم در اسرع وقت خود را معرفی کند تا امکان اقدامات قانونی برای حل مسئله فراهم شود . وی خود را به زندان معرفی کرد با آنکه معاون دادستان تهران با توجه به اینکه مشارالیه در زندان می باشد اوامر مقتضی را جهت آزاد شدن وثیقه ایشان صادر کرد معهذا دادیار شعبه مربوطه اعلام کرده است که آزاد کردن وثیقه مزبور امکان پذیر نیست . از آنجا که ملک مزبور برای مرخصی زندانی به عنوان وثیقه پذیرفته شده و وی در حال حاضر در زندان است ، ضبط ملک توجیه قانونی ندارد . (فیروز نیک بین)

■ ۲-۹- اجاره وثیقه

یکی از مشکلات امر وثیقه این است که بسیاری از متهمان و زندانیان عادی از طبقه محروم هستند و قادر به تامین وثیقه مقرر شده نیستند . بنابراین به دلیل فقدان سند ملکی و یا هر وثیقه مناسب دیگر ناگزیر از اجاره سند می شوند . اجاره سند با توجه به هزینه ریسک مطرح شده از سوی موجر غالباً گران است و بار مالی سنگینی بر خانواده زندانی تحمیل می کند . اما آن قسمت از مشکل که به دادگاه ها مربوط می شود این است که به دلیل آنکه پس از مراجعت زندانی وثیقه او آزاد نمی شود ، هر روز که می گذرد هزینه سنگین و ناروایی به خانواده زندانی تحمیل می شود .

■ ۳-۹- عدم تناسب قرار وثیقه و اتهام یا جرم

یکی از شایع ترین مشکلات امر وثیقه گذاری عدم تناسب مبلغ وثیقه با اتهام یا جرم است که توجه ویژه محاکم و مقامات قضایی را می طلبد . منطق تعیین مبلغ وثیقه ظاهراً این است که مدت محکومیت زندانی محاسبه می شود و طبق مقرراتی که هر روز زندان به جای مبلغ معینی جریمه منظور شده است ، جریمه مالی معادل مدت محکومیت محاسبه شده و بر این اساس مبلغ وثیقه اعلام می شود که ممکن است مقدار کمی بیش از معادل جریمه مالی باشد . اما در حال حاضر در تعیین مبلغ وثیقه هیچ منطقی وجود ندارد . برای مثال در خصوص اتهامی که بر فرض اثبات حداکثر ده سال مجازات دارد مبلغ ۸۰۰ میلیون تومانی وثیقه مقرر شده است . این در حالی است که اساساً چنین اتهامی به اثبات هم نرسیده است . مبلغ فوق معادل دیه قتل سی انسان است یعنی اگر متهم مرتکب چنین جرم عظیمی شده بود و قرار بود با قرار وثیقه آزاد شود باید ۸۰۰ میلیون تومان مقرر می شد . هر چند این وثیقه نهایتاً به یکصد میلیون تومان کاهش یافت . در عین حال مبلغ یکصد میلیون تومان نیز برای چنان اتهامی حتی اگر اثبات می شد فاقد توجیه است .

■ ۴-۹- قرار ناقض غرض

اساساً فلسفه صدور قرار وثیقه ، این است که قرار خفیف تری از بازداشت صادر شود تا متهم بتواند از زندان آزاد شود . اما در موارد زیادی مشاهده شده است که قرار وثیقه منجر به بازداشت می شود و این امر نقض غرض است . به عبارت دیگر از آنجا که توجیه قانونی کافی برای صدور قرار بازداشت وجود ندارد ، بازپرس یا قاضی مبادرت به صدور قرار وثیقه سنگین می کنند و متهم به خاطر عجز از تودیع وثیقه روانه زندان می شود . بدین ترتیب صادرکننده قرار توانسته است ظاهراً دلیل حقوقی تری برای بازداشت فرد بیابد . یکی از نمونه ها این است که برای متهم در مرحله اول بازداشت به وسیله دادگاه دویست میلیون تومان وثیقه مقرر شده است . این مبلغ در شهر محل سکونت متهم معادل بهای ۵ خانه نسبتاً خوب در یک منطقه متوسط شهر است و مستلزم این است که چند سند ملکی برای تامین آن تدارک شود و در نتیجه به دلیل اینکه خانواده متهم دارای یک باب منزل مسکونی مناسب بوده (تصور کنید در مواردی که خانواده متهم از این امکان نیز محروم باشد) و نمی تواند وثیقه را تامین کند متهم زندانی می شود و موجب بازتاب های تبلیغی سیاسی منفی گسترده ای می شود . تحمیل این هزینه ها بر کشور و قوه قضائیه ناشی از صدور قرار نامناسب وثیقه است . با کاهش قرار وثیقه دویست میلیون تومانی فوق به یکصد میلیون تومان زمینه آزادی متهم فراهم شد کاری که از ابتدا هم می توانست انجام شود و موجب صدمات روانی به خانواده و تبعات سیاسی و اجتماعی نشود . (مورد آرش سیگارچی)

■ ۵-۹- ترس از وثیقه گذاری

آزاد نشدن وثیقه ها پس از بازگشت زندانی به زندان و یا بلاتکلیفی طولانی کسانی که با وثیقه آزاد می شوند یکی از دلایل ترس از وثیقه گذاری است . در حال حاضر لیست ده ها مورد در انجمن دفاع از حقوق زندانیان فراهم شده که با گذشت چند سال نیز هنوز با قید وثیقه آزاد هستند و مشکلات فراوانی برای آنها در این رابطه به وجود آمده است . هشدارهای مسئولان قضایی به هنگام اخذ وثیقه به وثیقه گذار مبنی بر اینکه ممکن است تودیع وثیقه موجب مشکلات بعدی او شود نیز از عوامل ترس از وثیقه گذاری است . تاکنون گمان می شد که مهمترین عامل ترس از این کار دستگاه قضایی است اما تجربه نشان داده است که یکی از مهمترین عوامل ترس از وثیقه گذاری خود زندانیان هستند . به نحوی که در مواردی حتی بستگان نزدیک آنها بیم دارند زندانی را ضمانت کنند .

■ ۱۰- خانواده های زندانیان

زندانی شدن یک فرد ، در واقع خانواده و نزدیکان او را نیز به نوعی زندانی می کند ؛ زندانی مشکلات معیشتی ، روحی ، اخلاقی و اجتماعی و فشار این زندان بسته به جایگاه و نقشی است که فرد زندانی در جمع خانوادگی خود دارد . این مسئله بسیار قابل توجه است که این بحران ها چه معیشتی و چه غیر معیشتی می تواند زمینه ای برای ریشه بستن جرایم جدید در خانواده زندانیان باشد و از سوی دیگر بازگشت زندانی به زندگی سالم و احیای شخصیت او را با دشواری جدی مواجه می سازد . حال می توان این پرسش را مطرح کرد که اگر به منظور پیشگیری و درمان هنجارشکنی و بر مبنای حقوق بشر ، به مجرد بازداشت یک متهم ، مجموعه ای از قوانین و قواعد و سازمان ها و نهادهای ملی و بین المللی ضمانت رعایت حقوق متهم را بر عهده می گیرند ، چرا نباید به همان دلایل ، خانواده زندانی به لحاظ آسیب های وارده و خطرات پیش رو ، مشمول این ضمانت باشد؟ انجمن حمایت با شناسایی خانواده های نیازمند ، مستمری ماهانه از ۲۰ تا ۵۰ هزار تومان (برای خانواده های ۴ فرزند یعنی ۵ نفره به بالا حداکثر ۵۰ هزار تومان) مقرر می کند . از جمله مسائل مهم در امر خانواده فرد متهم یا زندانی ، رعایت شأن انسانی آنان در برخوردها و ملاقات ها است . گزارشات واصله به انجمن دفاع و اظهار نظر خانواده های زندانیانی که با ما تماس حاصل کرده اند ، حاکی است که چه هنگام بازداشت و وثیقه گذاری و درخواست ملاقات و چه موقع ملاقات ، گرچه برخی از زندانبانان برخوردهای شایسته ای دارند اما برخی از آنان نیز حرمت و شأن خانواده ها را رعایت نمی کنند .

خبرها

قبل از هر اقدام حقوقی با ۱۲۹ تماس بگیرید

شرق : مردم باید قبل از انجام هر کار حقوقی با مشاور حقوقی یا کارشناس مشورت کنند که مرکز مشاوره ۱۲۹ هم می تواند پاسخگوی آنها در این باره باشد . دکتر بهرام بهرامی مدیر خدمات الکترونیک قوه قضائیه و مرکز مشاوره حقوقی ۱۲۹ با بیان این مطلب گفت : «رشد تماس ها با این مرکز از سوی کسانی است که قبلاً برای انجام امور حقوقی خود مشورت نکرده اند و پس از بروز اختلاف و مشکل با تلفن ۱۲۹ تماس می گیرند . » بهرامی با اشاره به نهادینه شدن فرهنگ مراجعه به کارشناس در میان مردم افزود : «مردم می توانند برای حل بسیاری از اختلافات خود به دادگستری مراجعه نکنند . چرا که وقتی بلافاصله به مراجع قضایی مراجعه می کنند ، شرایطی ایجاد می شود که دیگر نمی توان به وضعیت عادی و حل و فصل مسالمت آمیز اختلاف برگشت . » وی با تاکید بر اینکه داوری یکی از نهادهای مهمی است که می تواند در بسیاری از دعاوی و اختلافات مشکل گشا باشد اظهار داشت : «یکی از آسیب های قوه قضائیه کندی و طولانی شدن رسیدگی قضایی است که برای رفع آن می توان از ساز و کارهای علمی و فنی استفاده کرد . در این باره با توجه به مشکل ابلاغ اوراق قضایی طرحی را برای تقدیم به مجلس آماده کرده ایم تا ابلاغ ها از طریق E-mail و Fax امکان پذیر شود . » این مقام عالی قضایی اهداف سه گانه مرکز ۱۲۹ مبنی بر «پاسخگویی» ، «توانمندسازی» و «ارائه خدمات الکترونیکی» را یادآور شد و گفت : «پاسخگویی شامل تمام سازمان های وابسته به قوه قضائیه و عملکرد آنها است که توسط کارشناسان حقوقی این مرکز به پرسش های شهروندان پاسخ داده می شود . » بهرامی با ضروری دانستن نهادینه ساختن حقوق شهروندی ، داشتن اطلاعات اولیه حقوقی را برای دستیابی شهروندان به حقوق خود الزامی توصیف کرد و افزود : «ارائه آموزش های حقوقی به همه مردم را با انتشار بروشورهایی آغاز کرده ایم و در این مورد تفاهم نامه هایی هم با برخی نهادها مثل سازمان فرهنگی - هنری شهرداری تهران منعقد شده است تا با استفاده از امکانات در اختیار آنها بخشی از برنامه های آموزشی اجرا شود . » وی به کاهش سوءاستفاده ها و پرونده های ورودی به دادگستری در صورت بهره مندی از فناوری الکترونیک اشاره و تصریح کرد : «گرچه معمولاً در برابر حذف روش های سنتی مقاومت و مخالفت می شود ، اما به تدریج با گسترش خدمات مبتنی بر فناوری های نو ، از ورود انبوه پرونده ها به مراجع قضایی و اعمال نظرهای غیرقانونی جلوگیری می کنیم و اطاله دادرسی را کاهش می دهیم . » رئیس مرکز خدمات الکترونیک قوه قضائیه به تشکیل مجتمع قضایی الکترونیکی عدالت در دو سال گذشته اشاره کرد و گفت : «در صورت تامین و تصویب بودجه لازم مراکز مشاوره تلفنی در سراسر کشور تا پنج سال آینده راه اندازی خواهد شد . » مدیر مرکز مشاوره تلفنی حقوقی ۱۲۹ با تصریح نبود رویکرد تبلیغی در فعالیت های مرکز مذکور تعداد تماس های سه ماهه اول سال جاری را ۲۶۳۳۶۶ مورد اعلام کرد و افزود : «موضوع بیشتر تماس ها موضوعات و اختلافات خانوادگی مثل مهریه ، چک